

Arkeologisk utgravning av to røyser i gravfeltet Sverdsåkeren, Hemmestad, Kvæfjord kommune, Troms

Jørn Erik Henriksen

Lokalitet: Sverdsåkeren

Id.nr.: 9616

Kulturminnetype: Gravfelt

Undersøkelsesår: 2017

Areal: 80 kvadratmeter

Tiltakshaver: Mindre privat tiltak, Karstein Bernt Eriksen,
Hemmestad, 9475 Borkenes

Kommune: Kvæfjord

Fylke: Troms

Gnr/bnr: 32/6 - 7

Koordinater: UTM Sone 33 N 7624681/ Ø 542652

Feltleder: Jørn Erik Henriksen

Prosjektansvarlig: Anja Roth Niemi

Rapport: Undersøkelser av to røyser i gravfeltet Sverdsåkeren,
Hemmestad, Kvæfjord kommune

Dato: 3.11.2017

Prosjektnr.: A49301

Ephorte: 2017/1108

Aksesjonsnr.: -

Fotobase: TSAD51

Gjenstandsbase: -

Sammendrag

Røysene i gravfeltet (se ovenfor) ble gravd ut i løpet av tre uker i august 2017 for å sikre dokumentasjonen av kulturminnene, som sto i fare for å bli ødelagt. Gravfeltet med bautastein er blant de tidligst beskrevne gravfeltene i nordnorsk arkeologihistorie, og bare av den grunn viktige å undersøke grundig.

Resultatene sto dessverre ikke til forventningene. Ingen funn av gjenstander eller trekk ved røysenes konstruksjon gir grunnlag for sikre konklusjoner om anleggenes art. De to mest sannsynlige forklaringene er at røysene enten er rydningsstein fra relativt moderne tid, eller at det dreier seg om gravrøyser som over tid har blitt bortimot fullstendig utkastet og ødelagt av slitasje forbundet med moderne, intensiv gårdsdrift og/eller anleggelse og vedlikehold av gårdsveier.

Forsidebilde: TSAD51_009: Oversikt, Sverdsåkeren

Innhold

Bakgrunnen for undersøkelsene.....	1
Saksframstilling, tiltakshaver	1
Prosjektplan	1
Frigiving	1
Registreringer	1
Forløp, tidsrom og personale.....	4
Tidspunkt og personell	4
Forarbeid, utgraving, etterarbeid (dagsverk)	4
Undersøkelsesforhold	4
Kontakt med tiltakshaver	5
Beliggenhet, topografi, vegetasjon	5
Lokalisering	5
Topografi og utsyn	6
Vegetasjon og berggrunn	6
Kulturmiljø	6
Tidligere funn, lokalkunnskap og informanter	6
Øvrige registrerte kulturminner	7
Andre arkeologiske undersøkelser	8
Historisk kontekst	9
Undersøkelsens relevans	10
Målsetting og prioriteringer	11
Problemstilling	11
Prioriteringer og strategier	11
Undersøkelsesmetode og dokumentasjon.....	12
Feltmetode	12
Målesystem	12
Digital dokumentasjon	12
Foto, tegning	13
Observasjoner og resultater	13
Stratigrafiske forhold	13
Strukturer	15
Anlegg 1: Askeladden id. 9416-4	15
Anlegg 2, Askeladden id. 9416-8	21
Funn	24
Diskusjon.....	24
Funnene i lokal og regional kontekst	24
Litteratur	26
Vedlegg.....	28
Fotoliste.....	28

Bakgrunnen for undersøkelsene

Saksframstilling, tiltakshaver

Bygging av en gjødselkum på gården fikk konsekvenser i form av hyppigere kjøring med store kjøretøyer gjennom gravfeltet Sverdsåkeren, hvor det allerede eksisterte gårdsveier. Veiene inn til gjødselkummen var ikke dimensjonert for økt ferdsel traktor og gjødselsspreder, verken med hensyn til kjøretøyenes størrelse eller svingradius. Til tross for at utbyggingen tidligere ikke hadde vært oppfattet som et tiltak i konflikt med kulturminner, ble det klart at bruken av kummen innebar sterk slitasje på deler av et registrert gravfelt, Askeladden Id. 9416. Etter befaring i 2016 vurderte regional kulturminneforvaltning (Troms fylkeskommune, kulturetaten) og Tromsø Museum – Universitetsmuseet to av røysene som akutt truet av kjøring, og at det eneste reelle avbøtende tiltaket var utgravning for å sikre dokumentasjon av to registrerte gravrøyser. På den bakgrunn ble tiltakshaver og ansvarlig for gårdens drift, Karstein Bernt Eriksen anbefalt å søke om dispensasjon fra vernebestemmelsene i kulturminneloven.

Prosjektplan

Tromsø museum – Universitetsmuseet utarbeidet prosjektplan vår 2017, og med unntak om beskrivelser av det tiltenkte tiltaket rundt bautasteinen er det denne som ble lagt til grunn for feltarbeidet. Dette er redegjort for i kapitlet «Målsettinger og prioriteringer».

Frigiving

Etter befaring 2016 oversendte Troms fylkeskommune eierens søknad om dispensasjon jf. Kulturminnelovens § 8 til Riksantikvaren, i brev av 6. februar 2017.

Troms fylkeskommune anbefalte dispensasjon av røysene 9416-4 og 8 under forutsetning av at disse ble arkeologisk undersøkt, samt mindre testundersøkelser, metallsøkning og skjøtsel/sikring av bautasteinen 9416-12. I brev av 18.5.2017 delte Tromsø Museum – Universitetsmuseet oppfatningen om at røysene burde frigis og utgraves, men anså ikke metallsøkning, skjøtsel o.l. som del av museets ansvarsområde. Derimot anså TMU at området rundt bautastein Id. 9416-12 burde ryddes og dokumenteres i forbindelse med sikring av denne.

I Riksantikvarens vedtak jf. Lov av 9. juni nr. 50 Om kulturminner § 8 første ledd, i brev av 3.7.2017 er Tromsø Museum – Universitetsmuseets oppfatninger i store trekk fulgt. Bautasteinen bør imidlertid dokumenteres og sikres i forbindelse med skjøtels- og sikringstiltak, eventuelt som del av en senere, separat undersøkelse av dette enkeltminnet. Skjøtsel er normalt del av Troms fylkeskommunens ansvarsområde, og skal gjøres i samforståelse med eier.

Riksantikvaren stiller som vilkår i tillatelsen at det ikke blir kjørt med traktor nærmere bautasteinen enn fem meter, og at sikringssonen markeres med et solid gjerde. Det andre vilkåret er at Tromsø Museum – Universitetsmuseet utfører utgravninger utgravning og dokumentasjon av røysene som er skadet og truet av ytterligere slitasje; id. 9416-4 og 9416 8. Tiltaket er vurdert i tråd med definisjoner i Rundskriv T2/2007 Miljøverndepartementet, *Dekning av utgifter til arkeologiske arbeider ved mindre private tiltak*. Riksantikvaren bevilget tilskudd til TMU, jf. Lov av 9. juni nr. 50 Om kulturminner § 10 første ledd tredje punktum.

Registreringer

Gravfeltet, id. 9416. «Sverdsåkeren» ligger på gården Øvre Hemmestad, gnr. 32. Gravfeltet er i hovedsak lokalisert på bruksnr. 6, «Stranngar II». Utstrekningen av feltet strekker seg også så

vidt innenfor grensene til bruksnr. 11, samme gård (Bakken). Allerede før Tromsø Museums stiftelse (1872) var området innberettet til Oluf Rygh 1833-1899 (professor i arkeologi, UIO, 1875-1899). Dette skjedde i 1864, mens han var bestyrer for Oldsaksamlingen ved UIO (Johansen 1987). Innberetningen ble sendt i brev av Nicolai Castus Berner (1812-1887) som var sogneprest i Kvæfjord i perioden 1857 – 1864 (Berner 1947:33-34). I løpet av denne perioden virket han også som «antikvar», det vil si at han viste interesse for gravminner, sagn/folkeminner, spor etter samisk bosetting m.m. I brevet gjenga han hva folk hadde fortalt ham, og hva han selv hadde registrert. Det fremgår videre at han kjente til gravfeltet som Askeladden id. 9416 er en del av, ettersom han skrev at bautasteinen står midt blant «gravhaugene» (Johansen 1987:3). Opplysningene ble inkludert i Norske fornlevninger (Nicolaysen 1866:694). Det er derfor naturlig at Kvæfjord var blant prestegjeldene som ble besøkt da de systematiske registreringene av kulturminner første gang ble utført i regi av Tromsø Museum. Adjunkt Th. Winther (Hans Thøger Adolph Winther 1845 – 1910) var den første bestyrer for den historisk-antikvariske avdeling ved Tromsø museum, fra 1874 til 1877 (Johansen 1978). I 1874 dro han til Sør-Troms, og i den forbindelse besøkte han steder i Kvæfjord hvor han kjente til fortidsminner. Winther presiserte at bautasteinen er plassert på gården Øvre Hemmestad, og at det lå en større gravhaug «foran» denne (Winther 1875:109). Foran vil si ned mot sjøen, vest for bautasteinen. Han så i tillegg to mindre hauger i nærheten. I 1876 besøkte han igjen Hemmestad, denne gangen for å gjøre utgravninger. Samtidig registrerte han flere graver i feltet. Gravene er beskrevet a – f, samt at det «paa brinken» innover, lå 6 – 8 lave røyser (Winther 1877:32-33). Til sammen registrerte altså Winther 12 – 14 graver i tillegg til bautasteinen sesongene 1874 og 1876.

Figur 1 Gnr. 32 med Sverdsåkeren i bakgrunnen, bilde fra 1967. I bakgrunnen kan to bautasteiner synes. Foto: Fjellanger Widerøe A/S og Sør-Troms Museum. <https://digitaltmuseum.no/021017277860/flyfoto-fra-hemmestad-i-kvaefjord?aq=place%3A%22Hemmestad%22&i=5>

I forbindelse med registreringer tilknyttet Økonomisk Kartverk (ØK) var Olav Sverre Johansen, Gerd Bjørhovde og Heid Gjøsstein-Resi på Hemmestad i 1967 (Johansen 1968). I 1967 var det ikke en, men to bautasteiner på stedet (fig. 1). En flat stein, 1,4 m h, opp til 1,35 m br. og opptil 0,2 m tykk var tydelig ca. 2 m N for bautasteinen id. 9416-12. Sistnevnte er identisk med den som Winther registrerte. Som Johansen bemerket er det usannsynlig at Winther skal ha unngått å få med seg at det var en bautastein til i feltet. Trolig var steinen satt opp etter 1876 (Johansen 1978:33). Lignende hendelser har tydeligvis også forekommet andre steder i Kvæfjord. På Gravfeltet Øynes på Kveøya, kunne Winther fornøyd konstatere at en nedfalt bauta var blitt reist opp igjen av lokalbefolkningen etter hans anmodning allerede året etter han var der første gang i 1874 (Winther 1876:170). I 1967 fant man i tillegg til denne, ytterligere en bautastein på feltet som umulig kan ha blitt oversett tidligere (Johansen 1978:33).

Undere en befarings av Troms fylkeskommune i 1992 kunne det konstateres skader på feltet, og endel graver var fjernet. Dette gjaldt også bautasteinen som var mistenkt for å være satt opp etter Winthers feltundersøkelser. I den anledning ble det gitt informantopplysninger som tyder på at steinen var fjernet noen år i forveien i forbindelse med rydding av jord. Informant var daværende eier av gnr./bnr. 32/11. I følge ham skal det ha vært skrift på steinen, som var vanskelig å tyde. Dersom dette stemmer, er det nok helst en inskripsjon som ble gjort i forbindelse med at steinen ble reist i relativt ny tid, uten at dette kan avgjøres med sikkerhet nå.

Bakgrunnen til utgravningen i 2017 var ytterligere slitasje på gravfeltet dokumentert i fellesbefaring ved Troms fylkeskommune og TMU i 2016. Siden 1992 er flere graver fjernet av nydyrking, særlig i området vest for bautastein id. 9416-12 som er pløyd opp til grasproduksjon. Av fornminne 1 – 12 beskrevet i rapporten fra 1992 er det kun Id. 9416-1, 2, 3, 4 og 8 som kunne gjenfinnes, mens id. 9416-7 muligens kan anes som rester bevart i utkanten av grasmarka mot sjøen i vest. Det er altså bare i den østlige delen av «Sverdsåkeren» at gravfeltet er delvis bevart i dag. Bautasteinen, 9416-12 fremstår i dag som gravfeltets best bevarte enkeltminne. Denne er pilformet, meget smal og ca. 1,80 m høy. Grav 9416-1, 2 og 3 fremstår ellers ganske lik beskrivelsene fra befaringsen i 1992, men er enda vanskeligere å definere visuelt på grunn av sterk vekst av høymole og annen ugras på feltet. Slitasjen er selvsagt mest tydelig i forhold til de to frigitte røysene 9416-4 og 8 som er skadet av traktorkjøring.

Disse er beskrevet slik etter befarings i 2016:

«Id. 9416-4 er en gravrøys som ligger rett ved gårdsveien som går videre nordover og ligger 6 m fra veien som går ned til åkeren/adkomsten til gjødseltank. Graven er 4,5 m i diameter og ser ut til å ha blitt påført en stor del masse gjennom tid, da nedsenkningen i midten som var registrert i 1992 ikke var synlig i 2016. Gravrøysa var påført jord/steinmasser i 1992. Gravrøysa skal være bygd opp av en blanding av stein og jord. Den opprinnelige høyden på graven er vanskelig å anta, men med jord/steinhaugen måler den i dag opp til 0,7 m.»

«Id. 9416-8 ligger på en «øy» mellom gammel og ny gårdsvei, og foran en steinblokk. Det kan se ut som deler av grava er skadet/fjernet av ny gårdsvei. Gravrøys og har sannsynligvis vært rund. I dag måler den 8 m x 5,5 m. Den består av små/middels store steiner blandet med jord. Røysas sørligste grense stopper ved større steinblokk, som måler 1,5 m i diameter. Steinblokken som lå i røysas nordlige ende er fjernet. Høyden på grava er om lag 0,3 m.»

Inspeksjon av røysene ved undersøkelsens start medførte lite å tilføye til disse beskrivelsene. Id. 9416-8 hadde ytterligere forstyrrelser i form av et lag betong i røysas nordøstre avgrensning, evt. nordøstre del. Etter vegetasjonen å dømme, er dette sannsynligvis overskuddsmateriale

dumpet etter et støyeprojekt som ligger endel år tilbake i tid. Det var i tillegg en del stein synlig som ikke kunne være del av røysfyllet, men som enten kunne være kantstilte heller, eller deler av fast berg (se fig. 2). I alle tilfeller kunne dette være interessant i forbindelse med å identifisere et kammer i røysa.

Figur 2 Fordypning i Id. 9416-8. Foto: Jørn E. Henriksen

Forløp, tidsrom og personale

Tidspunkt og personell

Feltarbeidet ble utført i perioden 14.8. – 1.9.2017, inklusive to reisedager. Jørn Erik Henriksen var feltleder, ansvarlig for gjennomføringen av utgravning i tråd med Riksantikvarens frigivningsvedtak, samt prosjektplan, HMS-plan og risikoanalyse utarbeidet av TMU for prosjektet. Anders Nilsen var ansvarlig for digital feltdokumentasjon (digital feltleder). Kenneth Skaldebø og Lill-Heidi Teigen var assistenter under utgravningen.

Forarbeid, utgraving, etterarbeid (dagsverk)

Feltleders arbeid var fordelt til to dager forarbeid, 3 uker i felt og tre uker etterarbeid, til sammen 32 dagsverk. Digital feltansvarlig utførte to dager forarbeid, tre uker i felt og to ukers etterarbeid, til sammen 27 dagsverk. Feltassistentene arbeidet i tre uker, til sammen 30 dagsverk. Prosjektleders forarbeid på to dagsverk, og 5 dagsverk etterarbeid kommer i tillegg. Til sammen er prosjektet berammet til 96 dagsverk.

Undersøkellesforhold

Feltdeltagerne oppholdt seg på Vikeland gård i Kvæfjord kommune, der boforholdene må betegnes som gode. Reiseveien til og fra felt er ca. 14 km, og lite trafikkert med unntak av sporadisk tungtrafikk og bilkøer fra Revsnestfergen sør for Hemmestad. Reisetiden var på ca. 15

min hver vei. Felt forholdene var bra, med jevnt godt vær. Et par dager med regn og kuling i siste uke av august gjorde arbeidsforholdene tidvis noe utfordrende.

Kontakt med tiltakshaver

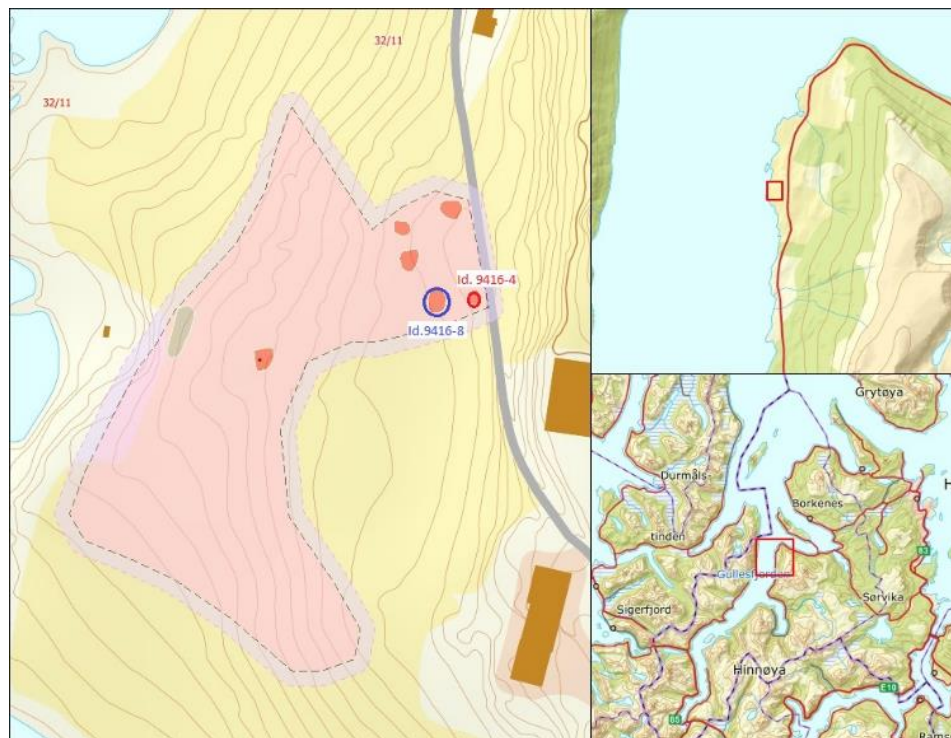
Karstein Bernt Eriksen, tiltakshaver var behjelpelig med å ta imot brakkeutleier (Ramirent) og påvise plass til arbeidsbrakke (lunsjrom, lager og kontorplass) 14.8.2017 mens feltdeltagerne reiste mellom Tromsø og Kvæfjord. Han sørget også for elektrisitet til brakka, og stilte de utmerkede toalettfasilitetene i den nye driftsbygningen på gården til rådighet. To store steinblokker som måtte fjernes fra røys 9416-4 før denne kunne graves fram var for tunge til at vi kunne fjerne disse med utstyret vi hadde til rådighet. Eriksen stilte med traktor etter forsiktig anmodning fra feltleder. I sum var kontakten med tiltakshaver god, og Eriksen sørget for at feltarbeidet forløp mest mulig effektivt.

Tiltakshaver kunne også informere om at etter det han var fortalt var massene dumpet over id. 9416-4 del av overskuddsmasser fra veiarbeid i området, og at massene som er tilført store deler av vestsiden av gårdsveien som leder ned til Sverdsåkeren har hatt som hensikt å sikre at veien ikke raser ut her.

Beliggenhet, topografi, vegetasjon

Lokalisering

Sverdsåkeren, Askeladden id. 9416 i Kvæfjord kommune i Sør-Troms ligger vest for RV 83 på østsiden av den ytre delen av Gullesfjorden. Fjorden skjærer inn fra nord sentralt på Hinnøya. Stedet ligger ca. 19 km langs bilvei fra kommunesenteret Borkenes, og ca. 3 mil fra Harstad by, begge stedene NØ for Sverdsåkeren.

Figur 3 Lokalisering av undersøkelsesområdet. Askeladden Id. 9416 markert med rosa i bildet til venstre, de frigitte røysene markert med sirkel og etikett. Kart: Erik Kjellman, TMU

Topografi og utsyn

Sverdsåkeren heller vagt mot vest. I øst er området avgrenset av en mer markert hellende skråning. På terrassen ovenfor er driftsbygninger og våningshus tilknyttet gården lokalisert med avkjørsel fra RV 83. Terrenget videre mot øst er dominert av markert fjellskråning opp mot Hemmestadfjellet, og videre utsyn i den retning er dermed blokkert. Gården og åkeren henvender seg desto sterkere mot havet, det vil si Gullsfjorden. På andre siden av fjorden har man utsikt til Skjelltind, som reiser seg fra fjæra opp til ca. 800 m. Mot sørvest åpner utsikten seg mot bygdene på andre siden av fjorden, der terrenget er mindre vilt.

Vegetasjon og berggrunn

Sverdsåkeren, id. 9416, dekker både fulldyrka mark (grasproduksjon) og innmarksbeite. Sistnevnte del er naturlig nok lite preget av oppdyrking, og her ligger til dels mye synlig stein i form av jordfaste blokker og stein av mindre størrelse. Noen knatter fast berg er synlig. Geologien på Hemmestad er kartlagt og domineres av gabbro, glimmergneis, glimmerskifer, metasandstein og amfibolitt (NGU, nasjonal berggrunnsdatabase). I løpet av utgravningen var vi plaget av svært mye utslag på metalldetektorene på diverse stein, og vi savnet kompetanse til å benytte utstyret på en måte som kunne eliminert problemet. I noen grad var steinen også så preget av oksidert jern at det kunne være problematisk å skille disse visuelt fra en sterkt forrustet jerngjenstand. Trolig er dette transportert materiale fra en av mange spredte forekomster av jernmalm i regionen, spesielt hematitt- og magnetittforekomster (Poulsen 1962:18). Malm, mest som hematitt, er blant annet dokumentert på Skår, Kveøya. Det var åpent gruver i forbindelse med prøvedrift i to omganger tidlig på 1900-tallet på dette stedet, som ligger ca. 4,6 km i luftlinje NNØ for Sverdsåkeren (Poulsen 1962:48, 51).

Kulturmiljø

Tidligere funn, lokalkunnskap og informanter

Th. Winthers utgravninger 1876. Winther hadde kontakt med eieren, handelsmann Jens Peder Bing Fochsen (1838-1904). Fochsen er forbundet med handelstedet Hemmestad brygges storhetstid, og satt på gården øvre Hemmestad. Fochsen informerte Winther om at det var kastet rydningstein der han mente det var gravhauger, og ut fra beskrivelsen til Winther virker det tydelig at gravhaugene han registrerte i all hovedsak var lokalisert i utkanten av åker. Det er vanskelig å vurdere hvor gravene lå i feltet, men etter orienteringsoppgavene oppgitt i forhold til bautastein 9416-12 må det være i området sørvest for denne. Dette er området hvor alle tidligere registrerte graver nå er bortdyrket.

Winther bestred ikke at det var riktig som Fochsen sa, at røysene inneholdt rydningstein, men var selv overbevist om at det dreide seg om gravminner gjenbrukt som rydningsrøys. For å teste ut denne hypotesen ville han gjøre utgravninger, noe Fochsen tydeligvis tillot. Winther valgte ut tre «gravhauger», som ut fra beskrivelsen helst ville blitt karakterisert som røys etter gjeldende terminologier. Haug *f.* er beskrevet som en «...ret vid, men lav og mindre tydelig haug» (Winther 1877:33). Utgravningen viste at denne var meget «grund», og kun inneholdt det Winther antok var rydningstein, og tolket denne som en rydningsrøys og ikke en gravhaug. Den neste haugen han undersøkte var dekket av rydningstein, og var enten en haug eller en jordblandet røys. I alle tilfeller inneholdt den et øst-vest orientert kammer der den ene langsiden besto av fast berg. Haugen må dermed sies å delvis bestå av berg. Den andre langsiden besto av to kantstilte heller, ca. 0,6 m høye. Over dette hadde det ligget to store dekkheller,

hvorav den ene er oppgitt å ha vært 1, 8 x 0,6 m stor, noe større enn selve kammeret ifølge Winther. Disse var trykket ned i kammeret, og den ene var i tillegg kløyvd, noe Winther antok skyldtes det økte trykket fra rydningssteinen som var dumpet på gravminnet (Winther 1877:34). I kammeret lå et ubrent skjelett, etter beskrivelsen forholdsvis godt bevart, sammen med et eneste funn; et rektangulært jernbeslag (Ts.206), ca. 3,8 x 1,2 cm stort, med rest av an jernnite i hver ende. I haug *d* som er beskrevet som 54 «skridt vid og høi» fant Winther også et kammer i en haug/røys dekket av store mengder rydningstein. Kammeret var nord-sør orientert, 3, 8 m langt, og muret opp av dels flate, og dels runde stein (Winther 1877:34). Ingen funn ble derimot gjort her, men tolkningen som grav virker rimelig sikker ut fra Winthers observasjoner.

Winthers inntrykk kan oppsummeres slik: Sverdsåkeren var grundig oppdyrket allerede på 1870-tallet, og gravrøysene bar preg av dette. Mange var allerede da skadet, ikke minst av senere tilførsel av rydningstein. Dette gjorde identifiseringen av gravminner noe vanskelig, og Winther avviser ikke at noen av de mer unnselige haugene han registrerte kan være rydningsrøys. Som en generell kommentar til det magre funnmaterialet i undersøkelsene i Kvæfjord antydte han at senere tids skattejakt eller ubetenksom nysgjerrighet blant lokalbefolkningen har bidratt til at gravene virker tomme, både ved at gjenstander er fjernet og bortkommet og ved at forstyrrelser i gravminnene gjorde gjenstandene sårbare for naturlig nedbrytning (Winther 1877:35-36). Ut fra sammenhengen han skrev i, gjelder det hans inntrykk av gravfeltet på Hemmestad også.

Under befaringen i 1992 kunne grunneieren fortelle at den ene gravhaugen registret på denne eiendommen nok ble dyrket bort for lenge siden. I ettertid kunne han huske en haug med grøft synlig i nord- og sør av haugen, og at det var mye stein der. Han mente det var i denne haugen et vevsverd av jern (Ts. 6668) ble funnet. Vevsverdet er av noenlunde samme type som Petersen 1951:289, fig. 155.

Når det gjelder funnene på gnr./bnr. 32/11 kunne eieren også fortelle at det ble funnet en fiskekrok av jern nær vevsverdet, men kroken var dessverre bortkommet. Tidlig på 1960-tallet fant han en spydspiss av jern på mer eller mindre samme sted, og antok at denne også tilhørte graven. Under utgravningen 2017 fikk jeg snakket med eierens sønn, som leverte vevsverdet til Tromsø Museum i 1975. I forbindelse med overrekkelsen etterlyste han spydspissen faren hadde funnet tidligere, uten at det forelå noen opplysninger om at denne hadde kommet inn til museet. I samtale 31.8.2017 fortalte han at faren i sin tid hadde gitt spydspissen til en lærer i bygda, som skulle sørge for at denne ble sendt inn til Tromsø Museum, men etter det han kjente til kunne han ikke si om dette virkelig er blitt gjort. Ingen opplysninger om noen spiss oppgitt å stamme fra denne gården er registrert i tilvekstkatalogene ved TMU.

Øvrige registrerte kulturminner

Ca. 150 m nordøst for Id. 9416 ligger et separat gravfelt (Askeladden id.68526), som iflg. Askeladden nå består av to gravrøys, men som nok er del av et felt som Winther beskrev vagt «henimot Øvre Hemmestad» (Winther 1877:35). Det er få jernaldergraver som ellers er kjent i på gårdene nord for Hemmestad på Gullsfjordens østside nord for Hemmestad, og sør for gården er det kun kjent et lite gravfelt på Limneset nær Revsnes (Id. 19225). En gårdshaug (Askeladden id. 38804) er registrert ca. 550-600 m SØ for Sverdsåkeren, og er beskrevet å bestå av opptil 2 m tykke kulturlag. Det eksisterer ingen pålitelig informasjon om funn eller

dateringsindikasjoner fra denne haugen. Ca. 230 m NNV for Sverdsåkeren, på Brekkaholmen er det registrert ei lita nausttuft (Askeladden id. 38803), ca. 8 x 3 m stor og med torv- og steinbygde veggvoller. Den er udatert, men kan være førreformatorisk.

Av andre registrerte kulturminner er klebersteinsforekomsten Talgrøtholla (Askeladden id. 35633) hvor tradisjon, stedsnavn – og i noen grad skriftlige kilder – tilsier at det er tatt ut kleber til nytteformål. At noe begrenset uttak av materiale virkelig har forekommet, har en viss støtte i arkeologiske funn. Ts.6554 (a-f) er plukket opp i Talgrøtholla. Dette er emner av kleberstein, hvorav et par sannsynlige søkkeemner og et gryteemne. Gjenstandene er ikke sikkert daterbare, men det er antydning at noen av disse kan stamme fra førreformatorisk tid (Wickler 2015:121, tab. 3). Denne forekomsten ligger i svært bratt lende øverst oppe i Hesjedalen, drøyt 3 km sørøst for Sverdsåkeren. På grunn av de begrensningene det svært bratte terrenget setter, kan denne forekomsten aldri ha vært utnyttet intensivt, noe det da heller ikke finnes indikasjoner på.

Funn av en øks fra tunet på gnr. 32/6-7, Ts. 7328, er beskrevet og klassifisert av Ingar Figenschau. Det dreier seg om en boløks (masseprodusert, standard norsk tømmerøks) fra nyere tid, anslagsvis 17-1800-tallet (Figenschau 2012:124). Denne stammer fra en (mulig) gårdshaug som engang lå i området ved tunet på gnr. 6, nå utpløyd og ansett som tapt (Myrstad 2001 u. s.).

Andre arkeologiske undersøkelser

Selv om områdene ved Hemmestad i dag har få synlige kulturminner og kjente løsfunn med potensiell datering samtidig med gravfeltet på Sverdsåkeren, er funnmaterialet datert til jernalder ellers fra Kvæfjord er forholdsvis rikt i nordnorsk målestokk. Inntil forholdsvis nylig kunne imidlertid ikke funn og kulturminner dateres lengre tilbake enn eldre romertid (Johansen 1968, 1978).

Senere tids arkeologiske undersøkelser i regionen har tilført kunnskap som løsfunn og faste, synlige kulturminner i mindre grad har kunnet bidra til. Mest interessant i forhold til nærområdene til Sverdsåkeren, er sporene av ei jernvinne som ble arkeologisk kartlagt og utgravd på slutten av 1990-tallet og begynnelsen av 2000-tallet (Jørgensen 2010). Denne var tidligere registrert (Askeladden id. 68534), og ligger på Nergård (Nedre Hemmestad) ca. 900 m NØ for Sverdsåkeren. Ovnstrukturer og kullgroper ser ut til å ha utgjort et utvinningsanlegg, med en kortvarig, og svært tidlig produksjonsfase. Dateringene antyder produksjon helt i begynnelsen av førromersk jernalder (Jørgensen 2010:38-39). Strukturer tolket som ildsteder lokalisert noe unna ovnene er datert til århundrene rundt Kr.f. og har sannsynligvis ikke noen direkte sammenheng med jernproduksjonen på stedet, men viser at stedet har vært benyttet til noen form av bosetting i denne fasen.

Så langt står dette jernvinneanlegget alene, ikke bare i regional sammenheng, men har heller ikke noen kjent parallell i det nordre Fenno-Skandia. Det er likevel tenkelig at denne virksomheten hadde utspring i samtidige samfunn i regionen som blant annet er grundig dokumentert på Kveøya (Jørgensen 2010:88). Utgravningene i 2008 og 2009 innebar avdekking av store flater i dyrket mark, på gården Hundstad. Dette omfattet blant annet deler av et annet stort gravfelt Winther registrerte i samme periode som feltundersøkelsene på Hemmestad foregikk. Til tross for grundig oppdyrking ble det funnet en delvis intakt barnegrav fra yngre romertid, ni forstyrrede branngraver, bunn av fire ubrente graver, bunn av en båt(formet) grav, og seks strukturer ansett som sannsynlige rester av graver (Sommerseth 2010:60). Dateringen

spenner fra sen EBA – Vikingtid, med kun kortere brudd i en ellers kontinuerlig dateringsserie (Sommerseth 2010). Dette viser langt større variasjon i gravskikk og spenn i datering enn man tidligere hadde tenkt seg. I tillegg ble delvis bevarte stolperekker fra langhus datert til YBA, førromersk jernalder og folkevandringstid avdekket. Sjeldent godt bevarte fossile dyrkingsspor og åkerlag ga en tilsvarende mulighet for å rekonstruere jordbrukets etablering og utvikling i området. Analyser av pollen-, makro, og trekullprøver ga et bilde som i stor grad harmonerer med funnene fra gravfeltet og stolpehull, ildsteder m.m. fra bygningene; lang historie med bosetting og bruk, som ikke nødvendigvis skal forstås som en kontinuerlig gårdshistorie. Fra en agrar «pionerfase» med rydning og svedjebruk i BA, ble området senere benyttet til ekstensiv korndyrking, kanskje etter en lengre brakkfase (Arntzen 2012:30-31). Jordbruket intensiveres noe i førromersk jernalder med busktrede som en sannsynlig driftsform. Den senest daterte fasen av dyrkinglaget, romertid, indikerer en ny fase med beitemark. Det moderne pløyselaget hadde dessverre fjernet resten av de fossile dyrkingssporene.

Et annet eksempel på hvordan selv dårlig bevarte graver i regionene kan inneha stort kunnskapspotensial, finner vi på Vestnes, Bjarkøya i Harstad kommune. Stedet ligger ca. 32 km NØ for Hemmestad i luftlinje. Graven (Askeladden id. 28833) var skadet av bygdeveien og ble derfor frigitt for å sikre de resterende verdiene av den bevarte halvdelen av røysa før den ble restaurert. Til en viss grad kan denne graven også anses som reminisens av større gravfelt, selv om Vestnes som helhet må sies å ha en langt større andel av gravene bevart enn Sverdsåkeren. Som tilfellet er for Sverdsåkeren var det tidlig observert slitasje på gravfeltet. Minst fem vesentlige inngrep ble dokumentert i gravrøysa, datert fra seinmellomalder til nyere tid (Niemi 2016). På toppen av røysa var det i tillegg dumpet forskjellig materiale i relativt moderne tid, som avfall av forskjellig art viser (Niemi 2016). Til tross for dette var resultatene svært oppløftende. I den relativt uforstyrrede delen av røysa ble restene av en båtgrav fra yngre jernalder dokumentert, mens selve røysa viste seg å være anlagt på en eldre grav. Et brannflak viste seg å være en bålmørje datert til 380-390 f.Kr. Denne var dekket av større stein, som sannsynligvis har utgjort en steinlegning som har utgjort en enkel gravmarkering (Niemi 2016).

Historisk kontekst

Funn som kan relateres til gravfeltet er som nevnt få, det dreier seg kun om beslaget funnet i en av gravene Winther undersøkte (Ts.206) og vevsverdet (Ts.6668) som altså mest sannsynlig stammer fra en bortpløyd grav. Vevsverdet lar seg typologisk bestemme, og antyder at Winthers antydde datering av gravfeltet til yngre jernalder er korrekt (Winther 1877:36). Det store oppmurte steinkammeret han beskrev fra grav *d* kan ellers minne om trekk knyttet til folkevandringstidsgraver i Nord-Norge. Andre arkeologiske funn fra gården, så vel som fra nabogårdene er få, og bidrar ikke til noen oppklaring om gravfeltets alder.

Informantopplysningene om et mulig gravfunn på gnr./bnr. 32/11 er interessante. Det er selvsagt lite trolig at man kan få etterprøvd funnkonteksten i dag, graven er sannsynligvis totalt fjernet, fiskekroken tapt og spydet sannsynligvis likeså. Dersom en likevel skulle vurdere opplysningene som foreligger som en reell gjengivelse av gravfunn fra en og samme grav på gnr. 32/11, antyder dette en ganske unik funnkombinasjon. Det skal likevel ikke avvises at det virkelig forholdt seg slik. Båtgraven på Føre, Bø i Vesterålen, viste også en uvanlig sammensetning av funnmateriale. Skjelettdelene var av en kvinne som var gravlagt i båten (Schanche 1991). Blant gravgavene var gjenstander som er typiske for kvinnegraver, som hvalbeinsplate, vevsverdene og andre tekstilredskaper. Som Schanche bemerket er det merkelig

at det ikke forekommer andre smykkegjensstander enn fire glassperler i graven (1991). Samtidig er øks (Schanche 1991), pilespiss (8968.ae) og et mulig våpensverd (Ts. 8968.au) i samme grav gjenstandskategorier som ikke opptrer ofte i kvinnegraver.

Opplysningen om fiskekroken funnet i graven på gnr. 32, bnr. 11 er heller ingen umulighet. Riktignok er det påfallende sjeldent at fiskeredskaper er funnet blant gravgavene i jernalderen, men at det forkommer er senest dokumentert i utgravingen av en våpengrav på Løding i Bodø kommune der en velbevart fiskekrok av jern var lagt i graven sammen med det øvrige gravgodset (Ts.14304, Arntzen 2015). Vevsverdet som er bevart antyder datering til vikingtid. Det er usikre opplysninger om øvrig funnmateriale, men det er ikke umulig at graven kan ha oppvist særtrekk som avviker fra «normen», for eksempel i forhold til funnsammensetning og andre trekk. Slike avvik forekommer forholdsvis ofte når jernaldergraver fra Nord-Norge analyseres nærmere (sml. Bruun 2007, Arntzen 2015). I dette tilfellet holder det med å konstatere at kunnskapen som foreligger om funnomstendigheter levner liten tvil om at den bortpløyde konteksten var en grav, og at denne trolig var identisk med en jordblandet røys registrert som del av gravfeltet Askeladden id. 9416 i 1967.

Gårdsnavnet Hemmestad er uvanlig. Tidligste oppteegnelse: «Hymilsstadom» er en oppføring av jordleie fra gården i den såkalte Trondenes jordebok fra ca. 1400, men med avskrift av opplysninger som kan være datert til ca. 1350 eller tidligere. I følge Rygh er dette navnet avledet av et opprinnelig Hymilsstaðir, .. «et enestaaende Navn» (Rygh 1911:6). Flere tolkningsmuligheter av betydning er tenkelig: at det er avledet av himill (Himmel), at gården har fått navn etter et (utdødd) fjellnavn på Hemmestadfjellet *Hymill*, et personnavn, eller kanskje en forvanskning av *hømmull*, dvs. stein i jorden (Rygh 1911:6). Sistnevnte tolkningsforslag passer i alle fall til topografien (se ovenfor).

Gårdsnavnets etymologiske bakgrunn er kanskje usikker, men tilsier likevel at gården er gammel. Gårdsnavn som ender på -stad, såkalte -staðir gårder kan med en viss grad av sikkerhet indikere at gården var etablert i Vikingtid som senest (Olsen 1971:38-39). Dette gjelder særlig når bevart skriftlig kildemateriale fra mellomalder kan dokumentere navnebruken, som i Hemmestads tilfelle. Det er verdt å nevne at en annen gård kjent i Gullsfjorden fra Trondenes jordebok, «Gullholmen» nær Gullsfjordbotn, tilhører en navnegruppe som vanligvis ikke er ansett å ha røtter i jernalderen. Det er ingen kjente opplysninger om gravrøys eller andre kulturminner med jernalderdatering her. Dette gjør det sannsynlig at gravfelt og bautastein i Sverdsåkeren har tilknytning til en av Kvæfjords jernaldergårder. Det er likevel ikke kjent funn som kan belyse hvor selve gårdene – eller tunene – har ligget. Gårdshaugen (Askeladden Id. 38804-1) er selvsagt en kandidat til lokalisering av den eldste gårdens tun, men det foreligger verken dateringsgrunnlag eller andre indikasjoner som kan sannsynliggjøre at gårdshaugen har direkte sammenheng med gravfeltet.

Undersøkelsens relevans

Resultatene fra senere prosjekter, som for eksempel Hunstadutgravningene, setter en rekke mindre undersøkelser i regionen i nytt lys. Minst 16 lokaliteter i Nord-Norge utenom Hunstad og Hemmestad har indikasjoner som til sammen kan bidra til å nyansere tidligere oppfatninger om førromersk jernalder som en periode med sporadisk og episodisk bosetting og jordbruk (Arntzen 2010:126, fig. 194, Niemi 2016). Det er samtidig mange indikasjoner på at de stedene hvor jordbruk, bosetting og gravfelt med dateringer til førromersk jernalder er lokalisert var attraktive til samme formål både før og etter. Utgravingen av gravrøysa på Vestnes, Bjarkøya er et eksempel på at gravfelt i regionen kan være svært sammensatte kulturmiljø med stor

tidsdybde. Gravfeltet Id. 9416, Sverdsåkeren, har mange likheter med Hunstadneset, og Vestnes. Gravfeltene er/har vært over gjennomsnittlig størrelse, eller også ligger i tilknytning til gamle gårder- eller steder kjent i skriftlig kildemateriale. Lik de nevnte stedene har det ikke blitt utført fagmessige arkeologisk utgravninger der siden Tromsø Museums tidlige historie. Erfaringene fra de siste ti årenes undersøkelser i regionen er at selv om sentrale gravfelt har blitt kraftig redusert siden de første gang ble registrert, og at gravene som eventuelt fremdeles er synlige kan være i dårlig forfatning, har kunnskapspotensialet vist seg å være høyt. Undersøkelsen av de to røysene i Sverdsåkeren var derfor ansett å ha mulig relevans for studiet av regionens kulturhistorie utover det de synlige strukturene var ansett å representere; to forstyrrede røysar av formodet yngre jernalderdatering.

Målsetting og prioriteringer

Problemstilling

I prosjektplanen heter det: «Med tanke på at mange gravminner på Hemmestad er bortpløyd/fjernet gjennom tidene, og de få som ennå kan observeres ser ut til å være skadet, er det spesielt viktig å dokumentere gravminner som i dag står i direkte fare for ødeleggelse» og hovedmålsettingen er derfor å sikre kunnskapsverdier gravene måtte representere før de ble fullstendig fjernet. Prosjektet formål er derfor sikring av verdier ved utgravning.

I forkant av undersøkelsene Sverdsåkeren var det derfor håp om at røysene representerte tilstrekkelig bevarte graver til å skaffe noe mer kunnskap om gravfeltet i større kulturhistorisk kontekst. Prosjektplanen la til grunn at de senere årenes utgravningsprosjekter i regionen og Nord-Norge for øvrig viser at det ikke er uvanlig at gravfelt har stor tidsdybde i form av kontinuerlig bruk over tid, eller gjentatte bruksfaser. Hovedproblemstillingen for prosjektet kan derfor formuleres slik:

Kan utgravningene bidra til å kontekstualisere gravfeltet i en større kulturhistorisk sammenheng?

Prioriteringer og strategier

Følgende forutsetninger for utgravningen var nedfelt i prosjektplanen utarbeidet av TMU: «Prosjektplan: Id. 9416-4 Det ser ut til at røysa er blitt påført en del masse gjennom tid, da nedsenkningen som var synlig i 1992 ikke var synlig i 2016. De påførte massene fjernes før undersøkelsen av røysa igangsettes. De påførte massene og torv fjernes med spade. For å avklare eventuelle strukturer (fotgrøft, fotkjede m.m.) i tilknytning til røysa vil et område på ca. 1 m ut fra røysa avtorves og renses. Der røysa grenser til gammel gårdsvei vil dette ikke la seg gjøre.

Det skal etableres en profillinje som går gjennom senter av røysa; i hvilken retning avgjøres i felt. Deretter graves den ene halvdelen. Toppstein fjernes. Hvert lag i røysa dokumenteres i topp ved hjelp av fotogrammetri. De funnførende lagene blir fingravid ved hjelp av graveskje. Det skal brukes metalldetektor i og like ved røysa.

Etter at den ene halvdelen av røysa er ferdig undersøkt skal profilen dokumenteres ved hjelp av fotogrammetri. Deretter skal den andre halvdelen av røysa etter de samme metoder som under gravingen av den første halvdelen. Profilbenken graves og dokumenteres til slutt.

Id. 9416-8 Undersøkellesmetoden vil være tilsvarende som for id. 9416-4.»

Undersøkellesmetode og dokumentasjon

Feltmetode

Ved inspeksjon av røysene ved ankomst til felt ble det fort klart at strategien om å operere med profillinje/profilbenk undersøkelsen av røys 9416-8 ikke ville være hensiktsmessig. Denne fremsto i det vesentlige som beskrevet etter befaringen i 2016, det vil si svært utflytende og vanskelig å avgrense. Røysa virket i tillegg svært grunn. I samråd med prosjektleder, Anja Niemi, bestemte vi oss for å ta en vurdering når røysen var avtorvet for om en strategi med profillinje var hensiktsmessig. Dersom et klart gravkammer eller at røysen skulle vise seg å være mer intakt og bestå av flere lag stein enn det så ut som på overflaten, kunne en i så fall etablere en profillinje tilpasset slike eventuelle strukturer. Samme vurdering skulle tas når id. 9416-4 ble avdekket. Dersom kammer eller steinrøysenes omfang ikke tilsa det, burde en stegvis fjerning av stein- og jordlag med fotogrammetridokumentasjon av hver avdekkede horisont i plan være tilstrekkelig.

Strategien fulgt ellers prosjektplanen. Avtorve røys 9416-8, og grave bort massene som var deponert over id. 9416. Det ble åpnet rikelig med areal til å kunne vurdere eventuelle strukturer som for eksempel fotgrøft e.l., men det er uvisst om avgrensningen av røysen ble nådd i vest og i nord for id. 9416-8. Gårdsvei, og betonglaget hindre utvidelse i disse retningene. For id. 9416-4 anses hele røysstrukturen registrert og beskrevet i 1992 som avdekket.

Plandokumentasjon av hvert definert lag av røysene som ble avdekket ble utført med fotogrammetri, tradisjonell fotodokumentasjon og beskrivelse. Metalldetektor og pinpointer ble benyttet jevnlig. «Svenskesåld» med 4 mm maskevidde ble benyttet for noe av massene som ble gravet, først og fremst fra kontekster som kunne virke intakte eller hvor det virket sannsynlig at arkeologiske funn kunne befinne seg.

Målesystem

Teknisk avdeling i Kvæfjord kommune var behjelpelige med å sette ut fastmerker, 15.8.2017. Det ble satt ut seks fastmerker på beitemarka sørvest, vest og nordvest for røysene. Koordinatene er i UTM 33 (WGS1984). Målepunktene ble utført under gode satelittforhold, og innmålingene under utgravningen er derfor av høy nøyaktighet. Alle innmålinger ble gjort ved hjelp av en Trimble S3 totalstasjon. Objekter, områder og prøver ble målt inn med Intrasis-koding.

Digital dokumentasjon

Fra 2012 ble det bestemt at primærdokumentasjon på forvaltningsprosjekter ved TMU skulle utføres ved bruk av fotostang og digital fotogrammetri. Dette erstatter mer tidkrevende og mer unøyaktig manuell plantegning, og er utprøvd i en rekke av de større utgravningsprosjektene i regi av TMU siden. Dette innebærer at all dokumentasjon utføres digitalt, bare påføring av informasjon på posene utføres manuelt. Metoden går ut på å fotografere med en relativ overlapp på 60-80 % mellom bildene. I området som skal dokumenteres plasserer man ut

georeferansepunkter i forkant av fotograferingen som måles inn med totalstasjon. På utgravningen i Sverdsåkeren ble fotograferingen gjort ved hjelp av et Lumix kamera som var festet på en HiView teleskopisk fotostang med makshøyde på 7 meter. Kameraet ble styrt via Apple Ipad tilkoblet kameraets innebygde trådløsfunksjon (wi-fi). Fotografiene ble prosessert i fotogrammetriprogrammet Agisoft PhotoScan Professional. Programmet rekonstruerer kameraenes posisjoner basert på punkt-gjenkjenning i fotografiene. På bakgrunn av dette er programmet egnet til å generere nøyaktig georeferert ortofoto og visualisering av mikrotopografi i teksturererte 3D-modeller.

Foto, tegning

Feltdokumentasjonen inkluderte alminnelig fotodokumentasjon med et Canon EOS100D speilreflekskamera. Fotoliste ble ført fortløpende i felt, i en Filemakerdatabase designet til arkeologisk dokumentasjon.

Sekundær digital dokumentasjon i form av rentegning av fotogrammetriene ble gjort i Adobe Illustrator.

Observasjoner og resultater

Stratigrafiske forhold

På overflaten fortonet røysene seg svært forskjellig, og to ulike strategier ble fulgt. For id. 9416-8 ble en strategi med forsiktig avtorving for hånd valgt. Observasjoner av stein som kunne representere rester av et kammer, samt mye metallutslag med bruk av metalldetektor lå til grunn for denne tilnærmingsmåten. For id. 9416-4 var det klart at svært store mengder deponert masse måtte fjernes, og før dette kunne skje, måtte vi ha hjelp av tiltakshaver for å fjerne store steinblokker som også var tilført røysa (se ovenfor). Ingenting av røysa, slik den fremsto i 1992, var synlig på forhånd.

Id. 9416-4 lot seg gjenfinne under store mengder grus, og stein (fig. 4). Det lot seg gjøre å identifisere gress og delvis bevart torv fra en noe eldre overflate. Dette laget, sammen med moderne avfall i den påførte massen gjorde det forholdsvis lett å definere røysen beskrevet i 1992, utenom i den østligst delen. Her kunne restene av et noe eldre torvlag med hesjestræng, hesjestauro, glass, spiker- og stabburets leverpostebokser under stein som ellers så ut til å utgjort del av røysen anno 1992 observeres. Dette røyslaget ble fjernet samtidig med de seneste deponerte massene. Den «opprinnelige» røysen fremsto etter dette med en tydelig forsenkning, slik som beskrevet i 1992. I fortsettelsen ble det avgjort å fortsette en gradvis fjerning av stein fra røysa inntil en kunne være sikker på at påførte masser var fjernet. Spesielt hensyn ble vist til forsenkningen i midten, da denne tyder på at røysa på et eller annet tidspunkt var oppfattet som en mulig grav – forutsatt at forsenkningen var et «plyndringskrater». Håpet var å finne

indikasjoner på en grav i denne delen av røysen.

Figur 4 Id. 9416-4 under avdekking. "Profilen" mot gårdsveien gir inntrykk av omfanget av påfylte masser som måtte fjernes. Foto: Anders Nilsen

Id. 9416-8 ble avtorvet og finrenset, og under prosessen ble metalldetektor hyppig benyttet. Det ble i denne prosessen klart at instrumentet gir utslag på jernmalm. Vi hadde ikke kompetanse til å eliminere slike signaler, og nytten av detektoren ble dermed noe begrenset. Dette var likevel ikke så problematisk i forhold til strukturen i røysa synlig på overflaten. Denne viste seg å være del av fast berg, uten tegn til at dette kunne vært benyttet som del av gravkammer. Den delen av røysa som konsentrerte seg rundt synlig fast berg virket imidlertid å være mest opprinnelig. Stein perifert i forhold til dette lå oppå et eldre torvlag, og kunne være kastet ut fra en røys bygget delvis oppå berg. Steinen oppå dette torvlaget lå sammen med, og delvis over moderne avfall. Også i denne røysen var det påført masse. Det var nå klart at dersom dette var en gravrøys, kunne ikke mer enn bunnen være bevart. Utgravningen ble utvidet i nordvest for å forsikre oss om avgrensningen. Ingenting annet enn et gammelt steinopptrekk ble observert her. Dette kan være sporene etter en synlig steinblokk i nord omtalt i befaringsrapporten fra 1992 som ikke ble gjenfunnet i 2016, og altså fjernet på et tidspunkt mellom disse befaringsene.

Figur 5 Id. 9416-8 under avdekking. Kenneth (t.h.) krafser bort sekundært torvlag i det østre av feltet, Lill-Heidi renses frem røys. Legg merke til at den nærmeste delen av røysfyllet synes å hvile på dette laget. Foto: Jørn E. Henriksen

Strukturer

Anlegg 1: Askeladden id. 9416-4

Da de påførte massene var gravd vekk, og røysa renses frem, fremsto søkket i midten svært tydelig. Dette var så markert at en opprinnelig oval røys var delt i to. Alternativt kunne det se ut som at id. 9416-4 faktisk besto av to separate røyser, begge vagt ovale, i underkant av to m d. store. Den ene av disse lå like nord for forsenkningen, rundt og på fast berg. Denne besto av forholdsvis små stein, jevnt over fra hode- til knyttnevestørrelse. Den andre, like sør for forsenkningen inneholdt større stein, så vidt innenfor (min) løftestørrelse, sammen med mindre stein (se fig. 4 og 6). Dette ga grunn til å mistenke at også denne delen av røysa inneholdt påført masse, kanskje kastet opp fra en graving i røysa der det nå er en forsenkning.

Neste steg i prosessen gjorde tolkningen av id. 9416-4 søndre halvdel som utkast fra eventuell gravning i røysa mindre sannsynlig. Da stein som ikke kan ha vært opprinnelig var fjernet, gjensto kun en liten steinkonsentrasjon, ca. 1,5 x 1 m stor like sør for den vestligste hella markert på fig. 7. Det var likevel en mulighet for at dette var del av bunnen på en gravrøys, og at denne har sammenheng med bunnen av røysa man ser i nord, rundt fast berg. I så fall måtte den påfylte massen ha sammenheng med at deler av røysa også var fullstendig fjernet/omrotet. En indikasjon på at dette kunne være tilfelle, var de to hellene som ble funnet under graving inne i forsenkningen («plyndringsgropen») i 9416-4, som kunne være del av et kammer. Det ble heller ikke observert moderne avfall på dette nivået i forsenkningen. Gropen måtte altså være eldre enn disse hendelsene med forstyrrelser og deponering av masser. Når disse forstyrrelsene

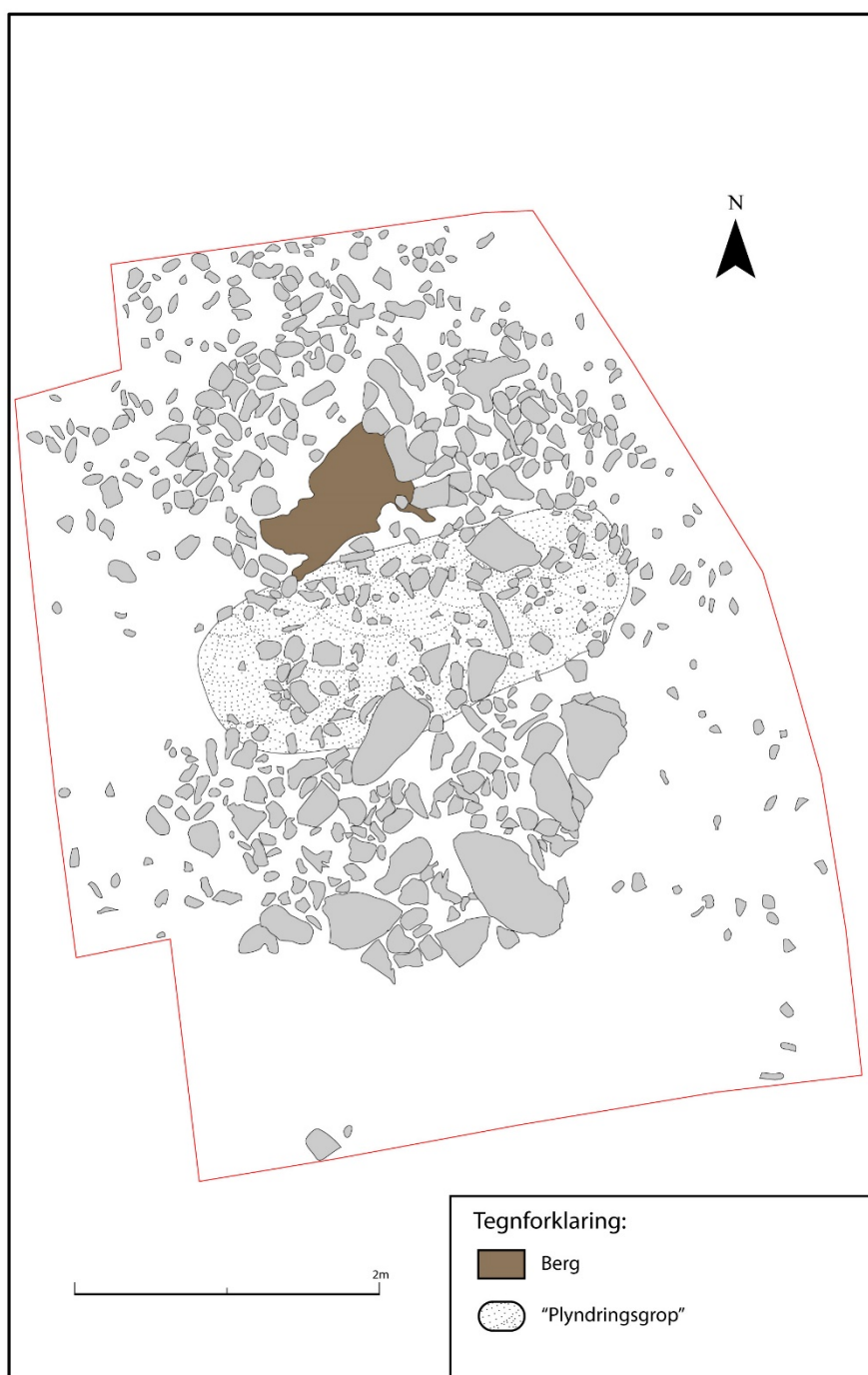
skjedde kan kanskje tidfestet til 1970-tallet, på bakgrunn av funn av leverposteiboks¹ av merket «Stabburet» under steinene. Hellene, og en større rullestein kunne være rester av et kammer, noe nedgravet i forhold til nivået av bunnen av røysa. Disse lå så nære berget at det kunne være rester etter heller til et kammer der berg var benyttet som del av et konstruksjonen. Dette forutsatte at en «plyndring hadde medført delvis ødeleggelse av kammeret. Fig. 8 Viser situasjonen når alt av røysfyll var fjernet og hellene gravet fram.

Siste steg var å fjerne hellene og grave i bunnen. Håpet var selvsagt å finne indikasjoner på hvilken type røys vi hadde med å gjøre. Den vestligste hellen viste seg å være en større steinblokk (se fig. 10). Etter at hellen i øst, og en større stein (se fig. 9) var fjernet, ble bunnen nøye inspisert. På dette tidspunktet var det på tide å innse at vi befant oss lang ned i steril grunn, og undersøkelsen ble avsluttet.

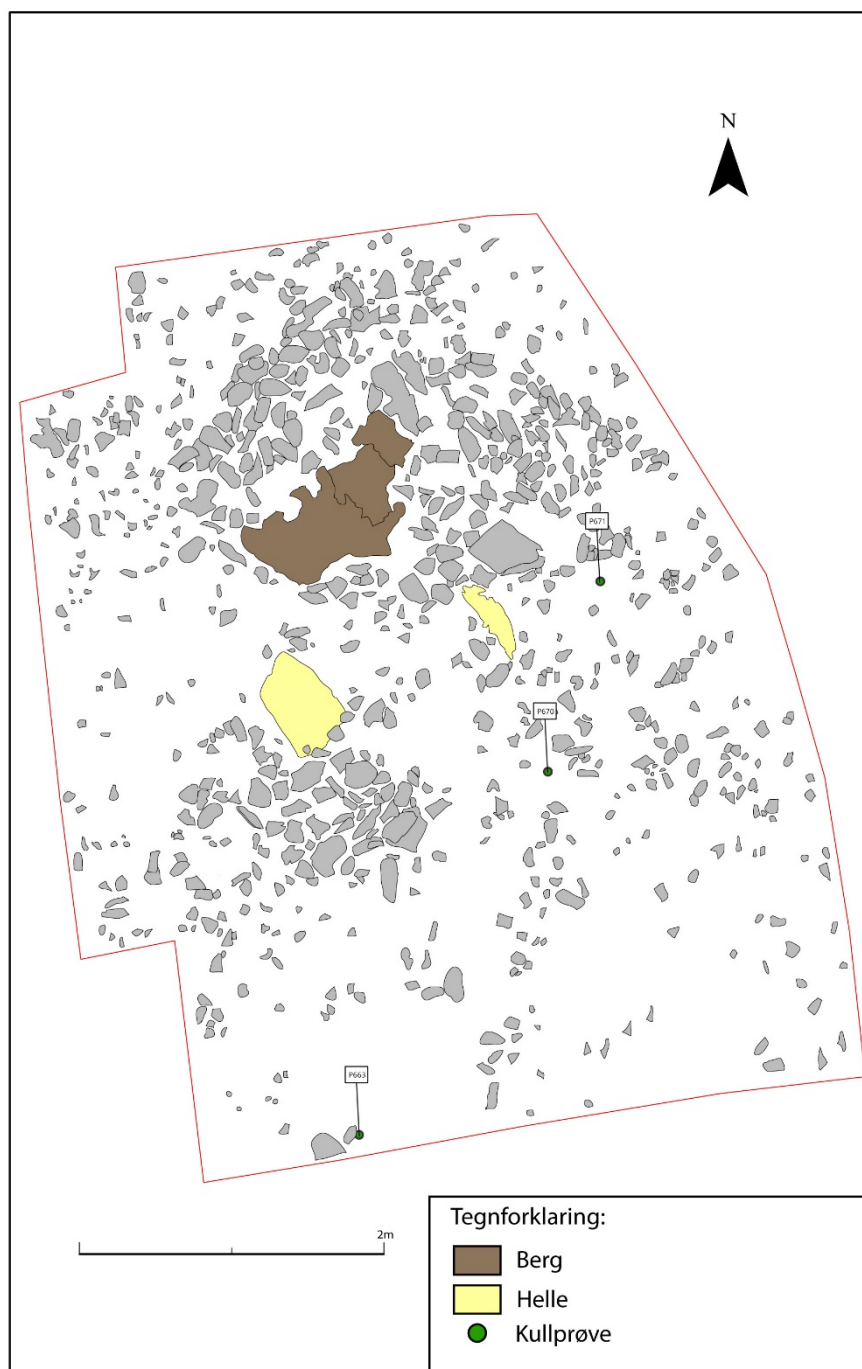
Området utenfor røysen inneholdt ingen anlegg. Noen spredte trekullfragmenter ble målt inn, før det ble klart at det ville bli problematisk å relatere disse til noen arkeologisk kontekst (se fig. 7).

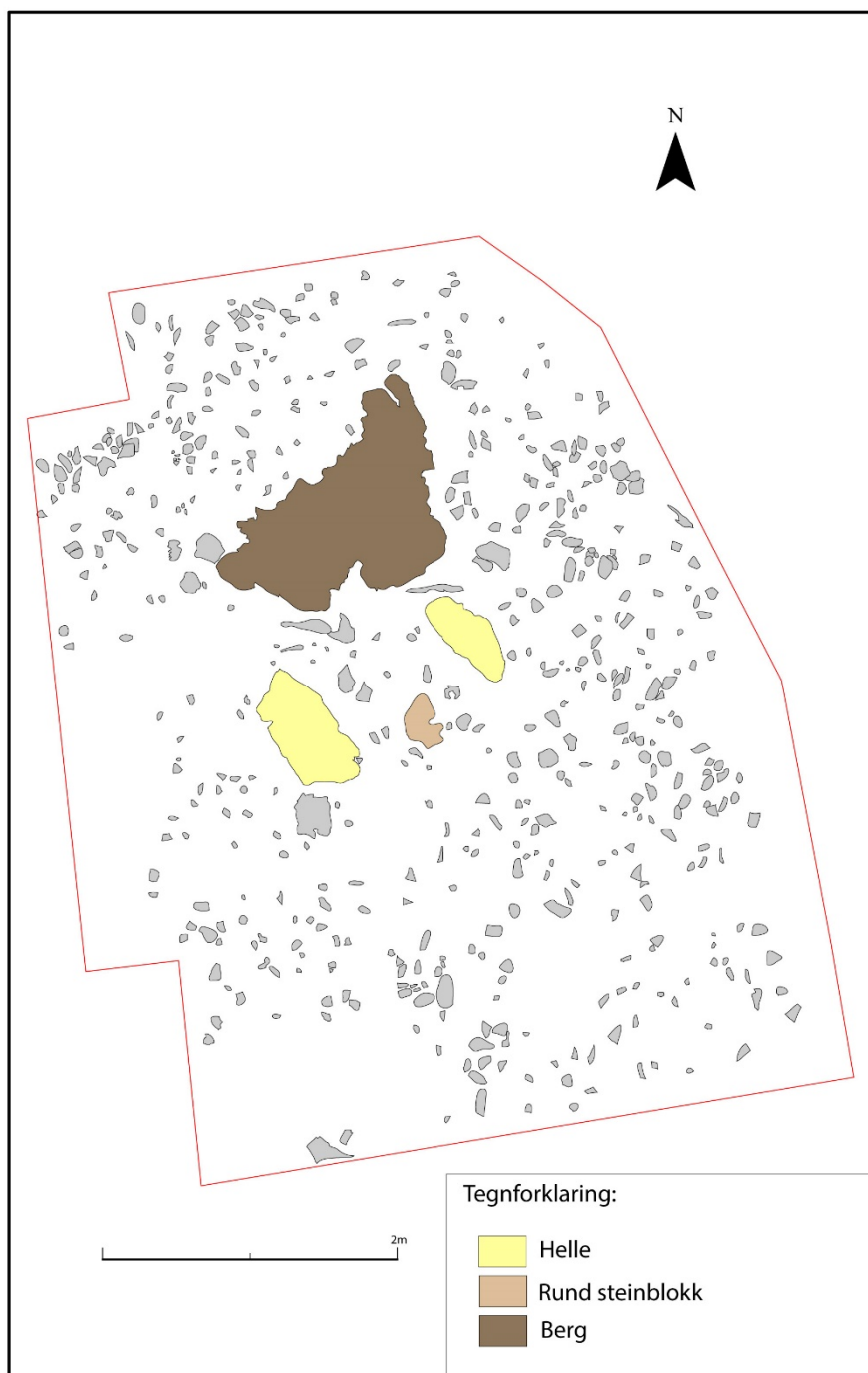
¹ I flg. Orkla foods hjemmeside preget «leverposteigutten» på boksen vi fant Stabburets bokser fra 1970 og noe frem i tid

Figur 6. Id. 9416-4. Ferdig avdekket, første «lag». Markant større stein i røysa sør for forsenkningen «plyndringsgrop». Illustrasjon: Anders Nilsen

Figur 7 Neste "lag" fjernet i id. 9416-4. Bunn av røys, og heller i bunn av forsenkningen. Kun en liten konsentrasjon av røysa i sør virket å være uforstyrret. Illustrasjon: Anders Nilsen

Figur 8 Bunn av røys fjernet. Heller i bunn avdekket, og det var fremdeles en mulighet for at dette var bunn av kammer, kanskje med fast berg og større rullesteinsblokk som del av konstruksjonen. Illustrasjon: Anders Nilsen

Figur 9 Id. 9416-4 ferdig undersøkt. "Hellene" fjernet. Steril undergrunn. Foto: Jørn E. Henriksen

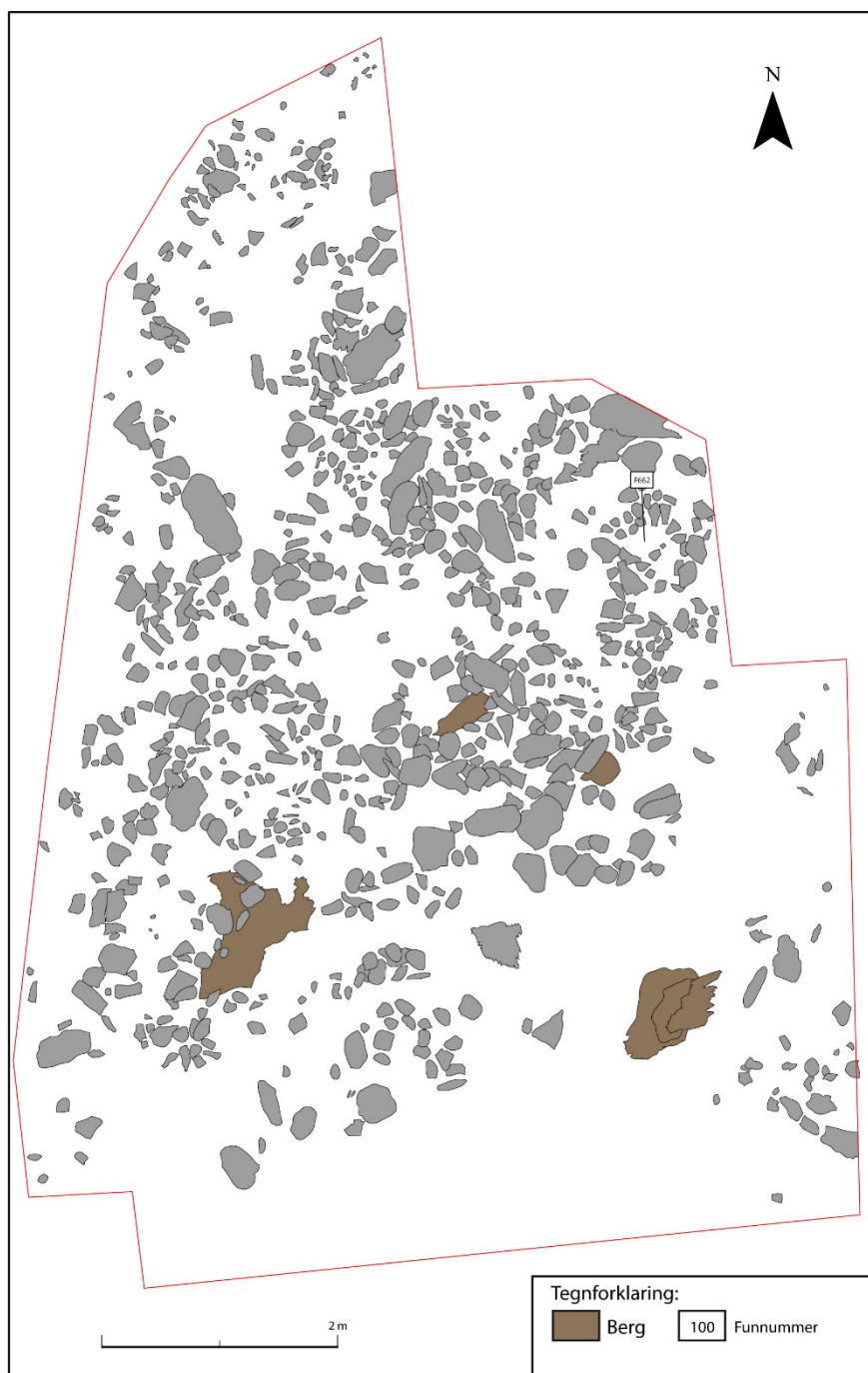
Figur 10 Kenneth ser på steinblokken, som vi tidligere håpet var en helle. Foto: Jørn E. Henriksen

Anlegg 2, Askeladden id. 9416-8

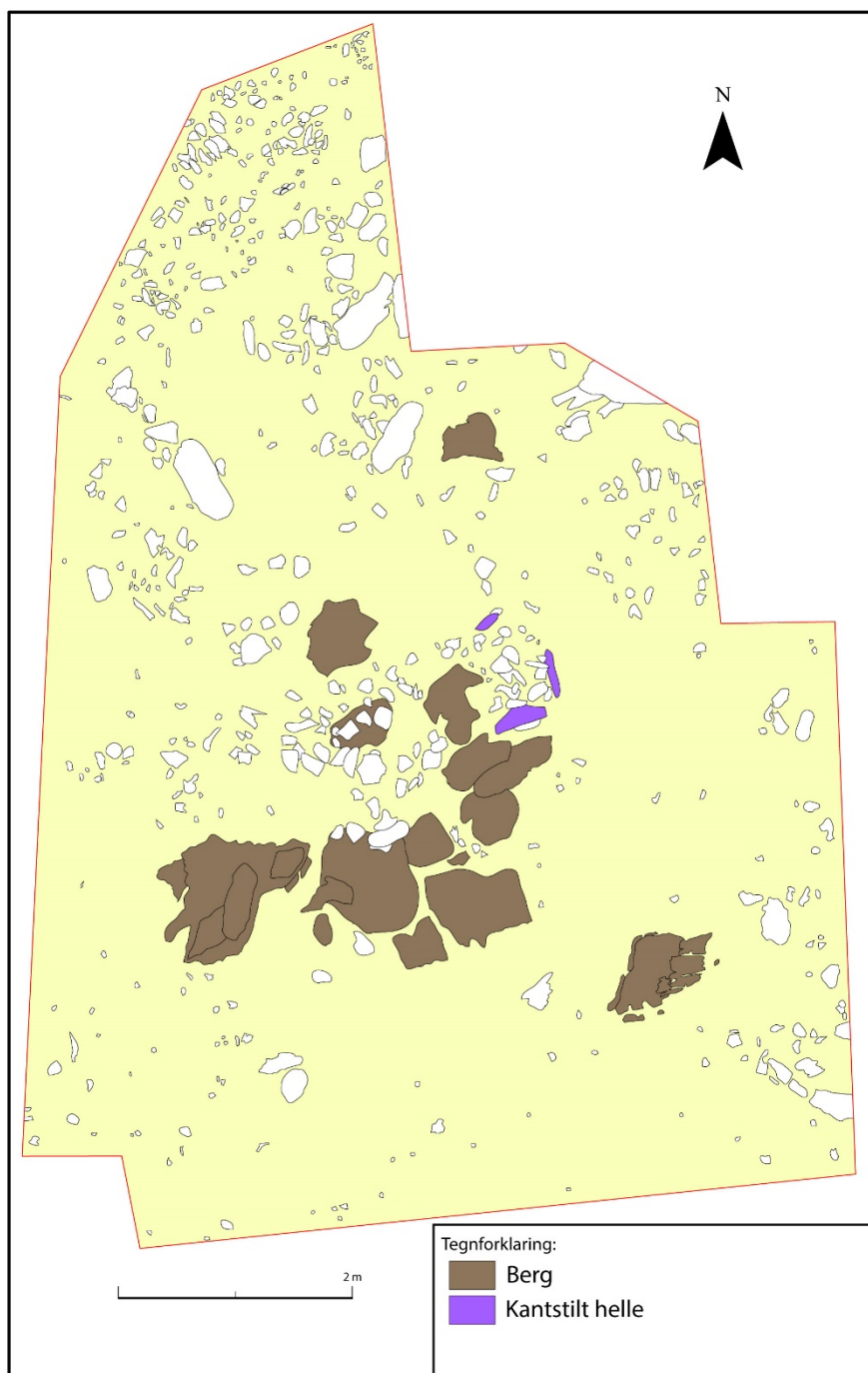
Etter at id. 9416-8 var avtorvet, ble det raskt klart at store deler av røysa lå på et eldre torvlag. Som redegjort for ovenfor kunne man ikke avvise at en kjerne av ei opprinnelig røys var intakt i tiknytning til fast berg sentralt og i vestre del av feltet, og at steinene spredt nord og øst for dette var kastet ut av røysa i senere tid. Fig. 11 viser situasjonen med alle stein in situ.

Neste steg var å fjerne all stein som lå oppå det eldre torvlaget. Graveteknisk viste dette seg å være en lett, men samtidig noe nedslående oppgave. Nesten hele id. 9416-8 lå klart oppå dette sekundære torvlaget, sammen med moderne avfall som for eksempel fajanse og en boks Stabburets leverpostei av identisk type som den funnet i id. 9416-4. Fremdeles kunne en konsentrasjon av stein, og tre heller som virket kantstilte oppe på fast berg defineres under de moderne forstyrrelsene, klart eldre enn det omtalte sekundære torvlaget (fig. 12). Da dette lå sentralt i området som forut for fjerningen av første steinlag virke mest uforstyrret, var fokus rettet mot å dokumentere og undersøke dette. Når disse var rensset frem ble det gravet langs det faste berget sør for de kantstilte hellene ca. en halv meter dypere. Dette ble gjort som en forsikring om at ytterligere røysfyll, eller andre strukturer ikke lå skjult i sandjord som delvis dekket berget. Under den humusblandete sanden viste undergrunnen seg å bestå av finkornet sand iblandet stein over fin grus i bunnen. Alt var steril grunn. Fig. 12 og 13 viser situasjonen når dette var gjort.

Siste steg var å fjerne stein og kantstilte heller oppe på berget. Hellene viste seg å være små, og stakk ikke dypere enn knappe 10 cm ned i jorda. Umiddelbart under steinene lå nakent berg, ispedd forvitret masse fra berget (fig. 13). Det lot seg ikke å avgjøre om heller og stein var plassert slik som del av en menneskeskapt struktur, eller om det var en tilfeldig og naturlig formasjon. Inntrykket var at sistnevnte mulighet var mest sannsynlig, da hellene virket som fragmenter løsnet fra selve berget (se fig. 13).

Figur 11 Id. 9416-8 avdekket. Stein som virket mest uforstyrret i røysa konsentrerte seg rundt fast berg sentralt og sørvest i feltet. Resten synte å hvile på et sekundært torvlag. Funn markert er et enkelt flintavslag, sannsynligvis deponert sammen med moderne påfylte masser. Ill. Anders Nilsen

Figur 12 Siste lag stein fjernet i id. 9416-8. En mindre konsentrasjon mer eller mindre oppå berget sentralt i feltet, samt heller som virket kantstilte var eneste anlegg som virket interessant mht. mulighetene om bevarte deler av en gravkonstruksjon (kammer).

Figur 13 Id. 9416-8 ferdig utgravd. "Kammeret" viste seg å være løs stein, masser erodert fra berget, og "hellene" lengst fra kamera ser ut til å være stein løsnet fra berget. I høyre billedkant: berget er dekket av steril masse.

Funn

Det ble målt inn tre jernfunn som alle viste seg å være naturlig, kontekstløse og/eller moderne; nr. 664-669 («malmklump»), 740 (forrustet mutter) og 672 (moderne nagle). En flintbit ca. 1,2 x 0,8 cm st. i lys sørskandinavisk flint (med cortex) ble funnet under opprensning og fjerning av påførte/omrotete masser i id. 9416-8, se fig. Biten er uten tydelige knusningsspor, og mest sannsynlig et avslag etter redskapsproduksjon i steinalder/tidlig metalltid. Massene i området ble såldet uten resultat, så ingenting tyder på at det finnes en steinalderlokalitet i nærheten, eller at avslaget hadde fått følge av andre gjenstander i forbindelse med deponering av jord e.l. Funnet er dermed kontekstløst. Tre trekullprøver ble målt inn, som nevnt ovenfor. Disse kan ikke relateres til noen meningsfull kontekst. Ingen av funnene katalogiseres.

Diskusjon

Funnene i lokal og regional kontekst

Resultatene innfridde ikke forventningene redegjort for i kapitlet «Kulturmiljø», verken i forhold til øket kunnskap lokalt om gravfeltet Sverdsåkeren, id. 9416, eller for regionen som helhet. Mulighetene om hva det var slags anlegg vi undersøkte gjenstår å diskutere.

Den første tolkningen basert på observasjonene som er gjort, er at begge røysene er rydningsrøys. Mens 9416-4 var en konsentrert røys, som en burde forvente dersom deponering av rydningsstein foregikk jevnlig over et begrenset tidsrom, var 9416-8 en langt mer utflytende ansamling av stein. Dette siste tyder mest på flere sporadiske deponeringer i et område over tid. Begge røysene ligger i tilknytning til gamle gårdsveier. 9416-8 som en øy mellom veiene i vest, nord og øst, og åkeren i sør. Denne «øya» var dominert av jordfast stein og

fast berg, og kanskje derfor egnet til å dumpe stein og avfall ved ulike anledninger opp gjennom årene. 9416-4 ligger tett ved gårdsveien som leder til Sverdsåkeren og husene på «Bakken» (Gnr./Bnr. 32/11), Brekka m.fl. Det er mulig at denne røysen kan være dannet i forbindelse med bygging eller utbedring av denne veien.

Den *andre* muligheten er at en, eller begge røysene *er* rester etter gravrøyser. Disse er i så fall svært utkastete og ødelagte, og i tillegg brukt som moderne «rydningsrøyser». Observasjoner på slike skader i gravfeltet gjorde Winther allerede på midten av 1870-tallet. Senere registreringer og befaringer har konstatert at moderne, intensiv gårdsdrift senere har tæret på gravene i Sverdsåkeren. Som Winther, må man innse at det av og til ikke lykkes å avgjøre sikkert om en skadet røys var en grav eller en annen type anlegg, selv etter utgravning.

Konklusjonen er at funnene fra denne utgravningen har liten verdi i lokal og regional kontekst. Som en ettertanke kan det fremholdes at de negative resultatene potensielt kan reflektere reelle trekk ved gravfeltet Sverdsåkeren. Winthers utgravninger av tre røyser i feltet, deriblant to sikre graver, viste at gravene fremsto som nær funntomme. Siden er det kommet inn ett eneste funn med jernalderdatering fra gravfeltet. Dette er bemerkelsesverdig lite med tanke på at feltet var av anselige størrelse, og at mange graver må ha blitt ryddet vekk gjennom årene etterpå. Det er heller ikke funn registrert i TMUs ekserpter fra nabogårdene som kan stamme fra jernaldergraver. Som redegjort for i kapitlet «kulturmiljø» tyder likevel kildene vi har til rådighet på at gravfeltet kan ha tilknytning til en gård etablert i «førkristen tid», noe som åpner for en ganske vid datering.

En målsetning i en eventuelt fremtidig undersøkelse i denne delen av Kvæfjord kan være å skaffe sikrere kronologi over tidlig gårdsetablering/tidlig jordbruk her. Kanskje var ikke området attraktivt for den type jordbrukseksponering i YBA/FRJA som har blitt dokumentert på Kveøya? Eller at Hemmestadområdet lå «brakk» i en mye lengre periode etter en evt. tidlig ekspansjonsfase og at gårdsetableringen innover Gullesjorden tilhører vikingtid/tidlig mellomalder?

En forklaring på funnfattigheten i sene vikingtidsgraver er at disse kan representerer en fase der innflytelse fra kristendom har påvirket gravskikken. «Hedenske trekk» som haug/røyslegging er videreført, samtidig som at den døde ikke lenger får med seg gravgaver i samme grad som tidligere (Teigen 2015:16). Kan forklaringen på funnfattighet i Hemmestad være at fast gårdsetablering og tilknyttede graver skjedde i en overgangsfase mellom gammel og ny tro?

Litteratur

- ARNTZEN, J. E. 2010. Arkeologiske spor etter jordbruk. I Arntzen, J. E., og Sommerseth (red.). Den første gården i Nord-Norge. Jordbruksbosetting fra bronsealder til jernalder på Kveøy Tromsø – *Troms museums rapportserie* 39. Seksjon for kulturvitenskap, TMU, Tromsø. S. 109 – 126
- ARNTZEN, J. E. 2013. Jordbruksbosetting i bronsealder og førromersk jernalder på Kveøya i Nord-Norge», i Diinhoff, S., Ramstad, M., og Slinning, T. (red.), *Jordbruksbosetningens utvikling på Vestlandet: seminar om dagens kunnskapsstatus, presentasjon av nye resultater og fremtidige problemstillinger*, Universitetet i Bergen arkeologiske skrifter 7, Bergen. S. 19 - 33
- ARNTZEN, J. E. 2015. *En sen vikingtids våpengrav med østlige trekk fra Løding, Bodø k.* Arkeologiske undersøkelser. Tromsø Museum – Universitetsmuseet. Tiggjengelig: <https://munin.uit.no/handle/10037/8824>
- BERNER, J. H. 1947. *Slekten Berner i Norge*. Cammermeyers boghandel. Oslo
- BRUUN, I. 2007. Blandede graver—blandede kulturer? En tolkning av gravskikk og etniske forhold i Nord-Norge gjennom jernalder og tidlig middelalder. Mastergradsavhandling i arkeologi, Universitetet i Tromsø
- MYRSTAD, R. Gårdshaugprosjektet i Troms 200/2001. Kulturretaten, Troms fylkekommune
- NICOLAYSEN, N. 1862-1866. *Norske fornlevninger: en oplysende fortegnelse over Norges fortidslevninger, ældre en reformationen og henførte til hver sit sted*. Foreningen til Norske fortidsminnesmerkes bevaring. Kristiania
- PETERSEN, J. 1951. *Vikingetidens redskaper*. Skrifter utgitt av det Norske Videnskaps-Akademi, Hist. Filos. Klasse II, nr. 4. J. Dybwad, Oslo
- RYGH, O. 1911. *Norske Gaardnavne*. Oplysninger samlede til brug ved Matrikelens Revision. Udgivne med tilføiede forklaringer af O. Rygh. Bearbejdede af K. Rygh. Bind 17: Tromsø Amt. W. C. Fabritius & sønner. Kristiania
- JOHANSEN, O. S. 1968. Registrering av fortidsminner i Kvæfjord. Håloygminne nr. 160. s. 350-53
- JOHANSEN, O. S. 1978. Oldtidsforskning i Nordland og Troms for 100 år siden. *Håloygminne* nr. 199. S. 25-43
- JOHANSEN, O. S. 1987. Om fornminner i Kvæfjord. Brev 1864 fra presten Berner til Oluf Rygh. *Årbok fra Kvæfjord* nr. 1. Kvæfjord historielag. S.3 - 4
- JØRGENSEN, R. 2010. Production or trade? The supply of Iron to North Norway during the Iron Age. Dr. philos.-avhandling, Universitetet i Tromsø
- NIEMI, A. 2016. Gravrøys med spor etter gravlegging i eldre og yngre jernalder. Arkeologisk undersøkelse på Vestnes på Bjarkøy, Harstad k. Tiggjengelig: <https://munin.uit.no/handle/10037/10100>
- OLSEN, M. 1971. *Hvad våre stedsnavn lærer oss*. Universitetsforlaget. Oslo
- POULSEN, A. O. 1964: *Norges gruver og malmforekomster* II, Nord Norge. Norges Geologiske Undersøkelse, Nr. 204. Oslo.
- Teigen. L-H. 2015. Fra hedendom til kristendom. Hva forteller gravmaterialet fra Sunnmøre om tidlig kristen innflytelse? Mastergradsavhandling i arkeologi, Universitetet i Bergen
- SCHANKE, K. 1991. En båtbegravelse i Føre, Bø i Vesterålen. *Ottar 188*. Tromsø Museum - Universitetsmuseet. S.13 - 20

- SOMMERSETH, I. 2010. Gravfeltet på Hunstadneset. I Arntzen, J. E., og Sommerseth (red.). Den første gården i Nord-Norge. Jordbruksbosetting fra bronsealder til jernalder på Kveøy Tromsø – *Troms museums rapportserie* 39. Seksjon for kulturvitenskap, TMU, Tromsø. S. 60 - 82
- WICKLER, S. 2015. Soapstone in northern Norway: research status, production evidence and quarry survey results. I Indrelid, S., Hjelle, K. L., Stene, K. (red.) *Exploitation of outfield resources - Joint Research at the University Museums of Norway*, Universitetsmuseet i Bergen s. 117-128
- WINTHER, Th. 1875. Arkæologiske undersøgelser i Tromsø Amt i 1874. Foreningen til norske fortidsmindesmærkers bevaring. *Aarsberetning for 1874*. Kristiania. S. 93 – 126
- WINTHER, Th. 1876. Arkæologiske undersøgelser i Nordland og Tromsø amter i 1875. *Foreningen til norske fortidsmindesmærkers bevaring. Aarsberetning for 1875*. Kristiania. S. 111 - 175
- WINTHER, Th. 1877. Arkæologiske undersøgelser i Nordlands og Tromsø Amt i 1876. *Foreningen til norske fortidsmindesmærkers bevaring. Aarsberetning for 1876*. Kristiania. S. 1 – 37

Internettkilder:

NGU Bergrunssdatabase <http://geo.ngu.no/kart/berggrunn/?lang=Norsk&Box=-214586:6452754:1270610:7939800&map=Berggrunn%2EN250%2Emed%2Elineament> (lest 27.10.2017)

Orkla food. <http://www.stabburetleverpostei.no/var-historie/> (lest 31.10.2017)

Flyfoto fra Hemmestad i Kvæfjord – digitalt museum, Sør-Troms Museum <https://digitaltmuseum.no/021017277860/flyfoto-fra-hemmestad-i-kvaefjord?aq=place%3A%22Hemmestad%22&i=5> hentet 2.11.2017

Vedlegg

Fotoliste

Filnavn	Fotograf	Motiv	Opptaksdato	Sett mot
100-0011 TSAD51_001	Lill-Heidi Teigen	Oversikt før avtorving. Gullesfjord i bakgrunnen. Id. 9416-8.	15.08.2017	sørvest
100-0012 TSAD51_002	Lill-Heidi Teigen	Oversikt før avtorving. Gullesfjord i bakgrunnen. Id. 9416-8.	15.08.2017	nordvest
100-0014 TSAD51_003	Lill-Heidi Teigen	Oversikt før avtorving. Gullesfjord i bakgrunnen. Id. 9416-8.	15.08.2017	nordvest
100-0023 TSAD51_004	Kenneth Skaldebø	Oversiktsbilde over id. 9416-8 og 4 samt bautastein	15.08.2017	sørvest
100-0071 TSAD51_005	Jørn Henriksen	Bauta, id. 9416-12	29.08.2017	sør
100-0017 TSAD51_006	Lill-Heidi Teigen	Oversiktsbilde id. 9416-4 før avtorving	15.08.2017	sørøst
100-0018 TSAD51_007	Lill-Heidi Teigen	Oversiktsbilde id. 9416-4 før avtorving	15.08.2017	sør
100-0019 TSAD51_008	Lill-Heidi Teigen	Oversiktsbilde id. 9416-4 før avtorving	15.08.2017	nordøst
100-0029 TSAD51_009	Kenneth Skaldebø	Oversiktsbilde over id. 9416-8 og 4 samt bautastein	15.08.2017	sørvest
100-0030	Lill-Heidi Teigen	Id. 9416-8 etter fjerning av litt vegetasjon	16.08.2017	vest
100-0031 TSAD51_010	Lill-Heidi Teigen	Id. 9416-8 etter fjerning av litt vegetasjon	16.08.2017	sør
100-0033 TSAD51_011	Lill-Heidi Teigen	Id. 9416-4 etter fjerning av litt vegetasjon og steinblokker	16.08.2017	nordøst
100-0037 TSAD51_012	Jørn Henriksen	Bilde av forsenkning id. 9416-8. Før avtorving	16.08.2017	nordøst
100-0038 TSAD51_013	Jørn Henriksen	Bilde av forsenkning id. 9416-8. Før avtorving	16.08.2017	sørvest
100-0041 TSAD51_014	Anders Nilsen	Situasjonsbilde id. 9416-4 under avtorving	17.08.2017	sørøst

100-0042 TSAD51_015	Anders Nilsen	Arbeidsbilde Id. 9416-4 under fjerning av påførte masser	21.08.2017	sørøst
100-0045 TSAD51_016	Jørn Henriksen	Arbeidsbilde Id. 9416-4 under fjerning av påførte masser	21.08.2017	øst
100-0046 TSAD51_017	Jørn Henriksen	Arbeidsbilde Id. 9416-4 under fjerning av påførte masser, Anders Nilsen. Mørk, opprinnelig torvhorisont i fremkant på bildet	22.08.2017	nord
100-0047 TSAD51_018	Jørn Henriksen	Id. 9416-4 under fjerning av påførte masser, detalj av mørk, opprinnelig torvhorisont under påførte masser	22.08.2017	nord
100-0049 TSAD51_019	Anders Nilsen	Id. 9416-4 under fjerning av påførte masser, noe vanskelig å skille fra opprinnelig røysfyll i østre halvdel av røysa	22.08.2017	sørøst
100-0050 TSAD51_020	Jørn Henriksen	Id. 9416-8 også påført masse. Fjerning av dobbelt torvlag	24.08.2017	nord
100-0051 TSAD51_021	Jørn Henriksen	Id. 9416-8 også påført masse. Detalj av nedre torvlag under avtorving nr. 2	24.08.2017	nord
100-0053 TSAD51_022	Jørn Henriksen	Arbeidsbilde id. 9416-4. Utvidelse mot vest	25.08.2017	nordvest
100-0056 TSAD51_023	Jørn Henriksen	Arbeidsbilde id. 9416-4. Utvidelse mot vest	25.08.2017	nordøst
100-0057 TSAD51_024	Jørn Henriksen	Id. 9416-8 under fjerning av øvre steinlag. Det fremgår at mye stein er påført i masser over torvlag 2, og at fast berg ligger under	28.08.2017	øst
100-0060 TSAD51_025	Jørn Henriksen	Id. 9416-8 under fjerning av øvre steinlag. Det fremgår at mye stein er påført i masser over torvlag 2, og at fast berg ligger under	28.08.2017	vest
100-0061	Jørn Henriksen	Gravesituasjon fjerning av stein i sørøst av id. 9416-4.	29.08.2017	sørvest

TSAD51_026		Opprinnelig torvfulde også under stein oppfattet som originalt røysfyll		
100-0063 TSAD51_027	Jørn Henriksen	Gravesituasjon ,helle i bunn, id. 9416-4. Tydelig at røys i stor grad er fast berg i nord av strukturen	29.08.2017	øst
100-0064 TSAD51_028	Jørn Henriksen	Skråstilt helle, i bunn av røys id. 9416-4	29.08.2017	øst
100-0067 TSAD51_029	Jørn Henriksen	Utvidelse mot nord, id. 9416-8. Steinopptrekk.	29.08.2017	sør
100-007 TSAD51_030	Jørn Henriksen	Bunn av id. 9416-8. Påfylt masse over fast berg	30.08.2017	vest
100-0075 TSAD51_031	Jørn Henriksen	Fajanse på fast berg i bunn av id. 9416-8	31.08.2017	vest
100-0076 TSAD51_032	Jørn Henriksen	Heller i bunn av id. 9416-4: «før» bilde i forkant av undersøkelsen av hellene.	31.08.2017	øst
100-0077 TSAD51_033	Jørn Henriksen	Heller, fast berg og større stein i bunn av id. 9416-4: «før» bilde i forkant av undersøkelsen.	31.08.2017	øst
100-0079 TSAD51_034	Jørn Henriksen	Ferdig undersøkt 9416-4. Steril, flate steinblokker ikke heller. Intet gravkammer..	31.08.2017	øst
100-0081 TSAD51_035	Jørn Henriksen	"Heller" fra bunn av id. 9416-4 + Kenneth Skaldebø	31.08.2017	sør
100-0082 TSAD51_036	Jørn Henriksen	Id. 9416-8. Stein i bergklippe, også heller, virket ikke påfylt eller like sterkt forstyrret. Mulig kammer? Bunn "før"	31.08.2017	nordøst
100-0083 TSAD51_037	Jørn Henriksen	Id. 9416-8. Stein i bergklippe, også heller, virket ikke påfylt eller like sterkt forstyrret. Mulig kammer? Bunn "før". Detalj	31.08.2017	nordøst
100-0084 TSAD51_038	Jørn Henriksen	Id. 9416-8. Stein i bergklippe, også heller, virket ikke påfylt eller like sterkt forstyrret. Mulig kammer? Kantstilt helle i Ø. Bunn "før"	31.08.2017	nordvest

100-0086 TSAD51_039	Jørn Henriksen	Id. 9416-8, bunn "etter". Fast berg, og forvittringsmasse fra berg	31.08.2017	sør
100-0087 TSAD51_040	Jørn Henriksen	Id. 9416-8, bunn "etter". Fast berg, og forvittringsmasse fra berg	31.08.2017	øst
100-0089 TSAD51_041	Jørn Henriksen	Id. 9416-8, bunn "etter". Fast berg, og forvittringsmasse fra berg	31.08.2017	nord